

SE HUNGERN

LÄRARHANDLEDNING

AV: TOVE SWAHN SEALY

Den här programserien är UR:s bidrag till kampanjen "Hungerhjälpen" som år 2013 utmanade gymnasieelever landet runt att samla in så mycket pengar som möjligt för att minska hungern i världen. Vi får i serien följa med Linnea till Burkina Faso, Simon till Bangladesh och Felicia till Nicaragua, tre länder där en stor del av befolkningen delar samma kamp, kampen mot hungern. Serien väcker många tankar och känslor kring orättvisor, fattigdom och ansvar. Hungerhjälpens kampanj har tagit fram ett skolmaterial som arbetar med de stora frågorna kring hungerns orsaker, konsekvenser och åtgärder. Den här handledningen tar direkt avstamp i filmerna och ger förslag till hur man kan arbeta med hungerproblematiken utifrån programmen.

FÖRSLAG TILL INTRODUKTION TILL ETT ARBETSMOMENT KRING SVÄLT, HUNGER OCH FATTIGDOM

Ta med en skål med frukt och berätta att du tänkte att ni alla kunde börja med lite uppiggande frukt. Dela sedan ut frukt väldigt orättvist, t ex en vindruva var till en tredjedel av klassen, två kanske får någon större frukt, en person får hela skålen och resten får inget alls. Varsågod att ät! Någon borde rimligtvis reagera på denna fördelning vilket öppnar upp för en kort reflektion, kanske framförallt från dem som inte fick någon frukt alls och den som fick nästan all frukt. Hur kändes det? Hur hänger det ihop med förhållanden mellan länder i världen? Vilka länder eller regioner representeras av en vindruva, en större frukt, hela skålen respektive inget alls? Hur ser fördelningen ut i världen? Stämmer den överens med fördelningen av frukten i gruppen?

KOPPLINGAR TILL STYRDOKUMENTEN

LGR11 – ur centralt innehåll från samhällskunskap

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Mediers innehåll och nyhetsvärdering i samband med frågor om demokrati och politik.
- De mänskliga rättigheterna, vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Metoder för att kritiskt bearbeta information, till exempel källkritik.
- Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga.

UPPGIFTER

A. Diskussionsfrågor till filmen

Denna del är uppdelad i två delar: del 1 som är mer allmänt inriktad på hungerfrågor och del 2 med specifika frågor kopplade till de tre länderna i serien.

DEL 1

- Har du varit riktigt hungrig någon gång? Hur kändes det i så fall?
- Hur tror du hunger påverkar den egna förmågan? Hur påverkar hungern psyket? Hur hanterar man hunger?
- Om något så grundläggande som matbehovet inte tillfredställs, vilka andra behov tror du också då lämnas otillfredsställda? Koppla gärna till de mänskliga rättigheterna.
- Det finns en mängd eldsjälur i världen som lägger tid, pengar och energi på att försöka förbättra världen. Vad är deras drivkraft? Vad skulle vara din drivkraft för att engagera dig i någon fråga? Finns det någon fråga som du redan nu känner starkare för än andra? I så fall vilken och varför?
- Vad gör man åt hungern idag? Vad borde man göra och vad är möjligt? Hur kan man snabbast möjligt stoppa att människor går hungriga när vi vet att världens totala matproduktion borde kunna mätta världens befolkning?

DEL 2

BURKINA FASO

- Vilka är hungerns orsaker i Burkina Faso?
- Vilka är hungerns konsekvenser i Burkina Faso? Tänk utifrån olika perspektiv, individ, samhälle, nation och region.
- Linnea måste vila efter en dag full av intryck från barn- och kvinnomottagningen. Föreställ dig att du lever mitt i detta. Hur tror du man gör för att orka? På vilka sätt tror du att man påverkas?
- I Burkina Faso får människor köa i timmar för att få tillgång till de basvaror som de behöver för sin överlevnad. Fundera kring hur ens hänsynstagande till andra människor påverkas av att hungern och överlevnaden av ens familj konstant står på spel.

Påverkas förtroendet för andra människor? Och i så fall på vilka sätt?

- I flyktinglägret får människorna sex basvaror som de måste överleva på: ris, salt, socker, olja, bönor och sojamix. Välj ut sex basvaror som du ska leva på under en månad. Vad väljer du och varför? Fundera hur det skulle vara att äta denna mat varje dag i en månad.
- Linnea besöker flera olika ställen i Burkina Faso där hon får se hur människorna lever och vilka förutsättningar de har. Hur tror du det känns för de här människorna när Linnea och filmteamet filmar och ställer frågor kring deras överlevnad? Fundera kring behovet att sprida budskapet om sin egen situation samtidigt som det kanske kan tänkas kännas jobbigt att blotta sin egen utsatthet inför andra samt kring frustrationen kring att "inget" händer, åtminstone inte särskilt snabbt.

NICARAGUA

- Vilka är hungerns orsaker i Nicaragua?
- Vilka är hungerns konsekvenser i Nicaragua? Tänk utifrån olika perspektiv, individ, samhälle, nation och region.
- I Nicaragua får barnen mat i skolan. Då får de i sig en minimimängd näring och orkar studera bättre. Detta är ett incitament för föräldrarna att skicka sina barn till skolan. Föreställ dig att ditt enda mål mat om dagen är skolmåltiden. Hur tror du att du skulle klara skolan och livet? Skulle det påverka dina resultat?
- Många i Nicaragua arbetar på storjordbruken där lönen är väldigt låg. Godsägarna menar att de inte kan betala mer eftersom de i sin tur får så lite betalt för sina produkter. Inom den globala handeln finns det många led innan en vara kommer fram till konsumenten. Skulle du vara beredd att betala mer för en vara om du visste att det gav högre lön till producenten? (Arbeta vidare kring denna frågeställning i uppgift E)
- Felicia känner en uppgivenhet efter sitt möte med tvätterskan och mamman som upplever att hon inte har några glada dagar i sitt liv. Föreställ dig ett liv utan glada dagar, vad tänker du kring det? Hur motiverar man sig själv varje dag när livet är en konstant kamp för att överleva?
- Felicia är imponerad av Mabel som hon får hälsa på i Nicaragua. Mabel är 17 år gammal och det är hon som sköter stora delar av hemmets sysslor parallellt med sitt skolarbete. Framför allt reflekterar Felicia över att Mabel inte klagat över sin situation. Brukar du klaga? Vad klagat du över i så fall? På vilket sätt har filmen påverkat dig? Hur länge tror du den känslan finns kvar hos dig?

BANGLADESH

- Vilka är hungerns orsaker i Bangladesh?
- Vilka är hungerns konsekvenser i Bangladesh? Tänk utifrån olika perspektiv, individ, samhälle, nation och region.
- Återkommande naturkatastrofer i vissa regioner gör livet oberäkneligt för många. Hur tror ni man går vidare efter att man t ex fått sitt hem förstört och sina åkrar obrukbara? Hur många sådana katastrofer kan man klara av? Har man några alternativ till att börja om gång på gång?
- På sin resa i Bangladesh möter Simon flera olika personer som ofta dels väljer att dölja sin hunger, dels är oerhört glada och gästfria trots att de själva hela tiden befinner sig på randen till överlevnad. Varför tror du att det finns en skam kring en hunger som de själva inte kan rå för? Varför vill många ge även om de inget har?
- 65 % av befolkningen i Dhaka bor i slummen. Förutom mat saknar de socialt skyddsnät om något skulle hända. Hur ser vårt sociala skyddsnät ut i Sverige? Vad är gratis/subventionerat (skattefinansierat) och vad kostar pengar? Vilket socialt skydd anser du borde prioriteras i t ex Dhakas slum? Varför?
- Simon påverkas starkt av sitt besök i Bangladesh. Han känner en press att han måste vara glad eftersom alla runt omkring honom på hans resa är det. Samtidigt är han ledsen över allt han får se. Han funderar på hur det kommer att bli att återvända till Sverige och det svenska livet. Hur länge tror ni intrycken från en sådan här resa finns kvar? Hur tycker ni att man på bästa sätt balanserar livet när man vet alltmer om hur människor världen runt lider av olika anledningar samtidigt som man kanske skulle vilja klaga över att det blir samma middag två dagar i rad? Ska vi ha konstant dåligt samvete för att vi har det bra? Eller bör fokus ligga på tacksamhet? Eller blir det konstlat? Kort och gott, hur betar jag mig som en medmänniska och världsmedborgare?

B) Se hungern i ett annat land – gör ett reportage

DEL I

Gå igenom vad HDI är för något:

HDI – Human Development Index - index för mänsklig utveckling
Indexet mäter olika länders genomsnittliga resultat inom grundläggande områden: 1. Förväntad livslängd, 2. Utbildning och 3. Inkomst (BNP per invånare). Källa: www.globalis.se

Låt sedan deltagarna enskilt eller i par välja ett land som har ett lågt HDI (se t ex statistiklista på www.globalis.se). Uppgiften är att försöka förstå och förklara om, hur mycket och varför det finns hunger i landet. Börja med att kartlägga landets förutsättningar utifrån stödstrukturen nedan. Använd kartbok och hemsidor som exempelvis: www.globalis.se och www.landguiden.se.

Observera att om det är ett fattigt land där hunger inte är ett stort problem är det intressant att veta hur det kommer sig.

Naturliga förutsättningar (Bördigt? Torrt? Naturkatastrofer? Naturtillgångar?)

Arbetsvillkor (Lön? Arbetstider? Fackföreningar?)

Politik (Vad är det för regim? Hur styrs landet? Demokrati? Korruption? Brottlighet? Hur väl fungerar den offentliga sektorn?)

Behov (Vad exporteras/importeras? Hur ser utbildningsnivån ut i landet? Landets BNP? Landets HDI?)

Biståndsarbete/utvecklingsarbete (Vad görs i landet? Hur finansieras det? När hjälpen fram? Spelar den roll? Bra/Dåliga organisationer?)

Inkomstfördelning, fördelning av odlingsbar mark. (se statistik över detta på text.data.worldbank.org)

Gå sedan in på World Food programmets hemsida (www.wfp.org) och ta reda på vilket arbete som görs i landet.

DEL 2 - JÄMFÖR MED ETT ANNAT LAND

Utveckla del 1 genom att jämföra den första studien med ett annat land. Du kan välja att göra din jämförelse på olika sätt och vilka punkter i del 1 du använder i din jämförelse. Till exempel kan du jämföra med Sverige, ett annat land med högt HDI i samma region, ett annat land med lågt HDI i en annan region etc. Det är dock viktigt att reflektera över ditt val av jämförelseland. Motivera varför du tycker att din jämförelse ger en intressant vinkel på hungerfrågan i det land du studerade i del 1. Uppgiften kan redovisas muntligt eller skriftligt, gärna i reportageform och kanske med dramatiska inslag som exempelvis en intervju med någon från landet eller någon som jobbar med hungerfrågor. Låt dig inspireras av programserien!

C) Mitt bidrag – Ingen kan göra allt men alla kan göra något!

Varje vecka matas vi med nyheter om krig svält och misär. Det är lätt att det blir för mycket att ta in, att det skapar en känsla av hopplöshet och uppgivenhet. Det är helt enkelt för mycket jobbiga saker som pågår i världen. De flesta av oss är väl medvetna om att det finns många orättvisor i världen. Vi vet att barn svälter och att många lider till följd av krig och katastrofer. Men det är också viktigt att vi påminner oss själva att det har blivit bättre i världen, det är t ex inte lika många som svälter idag som för 20 år sedan. Så länge människor fortfarande går hungriga runt om i världen och saknar annat som behövs för en bra levnadsstandard så finns ett fortsatt behov av förbättringsarbete. Det är därför viktigt att inte låta sig nedslås av den alltför ofta negativa mediebilderna utan istället fundera över vad JAG KAN göra och vad JAG KOMMER att göra?

Dela in gruppen i mindre grupper om 3-6 personer i varje grupp och låt dem "brainstorma" kring vad man som en-

skild individ kan göra för att minska hungern i världen nu och på längre sikt. Låt sedan grupperna få redogöra för sina förslag och skriv upp på tavlan så alla kan se, t ex genom att alla först får säga ett, sedan ett till etc för att inte alla förslag ska ha "tagits" innan alla grupper kommit till tals. Alla grupper ska få komma till tals. Uppmuntra sedan följande:

Bestäm EN sak som du kan göra som du tror kan påverka dagens hungersituation i världen i en mer positiv riktning. Vad har du valt? Varför? Kommer du att kunna genomföra den?

D) Millenniemål 1 – Hur ligger vi till just nu?

Millenniemål 1 är att halvera jordens fattigdom och hunger innan år 2015. Hur går det egentligen med detta? Uppgiften som helhet är att göra en aktuell lägesrapport kring hur det går med mål 1 i Bangladesh, Burkina Faso och Nicaragua och att sätta in det i ett världssammanhang.

Dela in deltagarna i grupper om 2-4 personer. Uppgiften är uppdelad i tre delar så att du som pedagog kan välja hur stor du vill göra uppgiften. Uppgiften kan redovisas skriftligt som ett kortare PM alternativt muntligt i en mer öppen diskussion, då utgångspunkten är lika för alla men exemplen och jämförelserna kan skilja sig från grupp till grupp. Oavsett redovisningsform kan klassen avslutningsvis diskutera vilket land de tror kommer uppnå millenniemål 1/alla millenniemål först respektive sist, Burkina Faso, Nicaragua eller Bangladesh. Motivera varför.

Förslag på källor: www.millenniemalen.nu, www.gapminder.org, www.undp.org

Del 1:

Ta reda på hur det går med millenniemål 1 i länderna Burkina Faso, Nicaragua och Bangladesh. Kommer målet att nås? Hur arbetar man för att uppnå målet? Vilken är den största utmaningen just nu för att kunna nå målet?

Del 2:

Hur går det med millenniemål 1 överlag i världen? Sätt in Burkina Faso, Nicaragua och Bangladesh i ett världssammanhang där det blir tydligt hur dessa tre länder ligger till i relation till övriga världen. Tänk stort i ditt resonemang genom att t ex koppla till de stora regionerna i världen, alternativt välj ett par andra länder för att ge kontrast till de tre länderna du utgår från.

Del 3:

Ta reda på vilka de övriga sju millenniemålen är. Hur går det med dem i Burkina Faso, Nicaragua och Bangladesh? Vilket/vilka mål är uppnådda? Vilket/vilka mål är lättare respektive svårare att uppnå? Ge ett exempel per mål och land på hur man arbetar med de olika målen i de här tre länderna.

E) Maten finns så varför finns fortfarande hunger?

Det produceras tillräckligt med mat till alla i världen men ändå förekommer svält. Svaret till varför det är så är komplext men kan i väldigt runda slängar förklaras med politik. En dimension av detta är global handel och hur vi på olika sätt försöker reglera den.

Uppgiftens syfte är att ge en liten inblick i den här komplexiteten. I grupper om 2-4 personer får de först sätta sig in i de centrala begreppen: tull, frihandelsavtal, protektionism, marknadskrafter. Sedan ska gruppen tillsammans försöka komma på så många fördelar och nackdelar som möjligt kring varje begrepp. Slutligen ska de placera in Burkina Faso, Nicaragua och Bangladesh i ett globalt handelssammanhang där de ska identifiera följande: Vad exporterar/importerar landet? Ingår landet i något frihandelsområde eller har det frihandelsavtal med andra länder eller frihandelsområden? Tycker ni att landet har rättvisa handelsmöjligheter? På vilket sätt tror ni landets handel påverkar fattigdomen och hungern i landet? Är det något som borde förändras, i så fall vad och varför?

Redovisa muntligt eller skriftligt.

Arbeta vidare:

Fairtrade, eller Rättvisemärkt, är ett exempel på en organisation som arbetar för att förbättra arbetares villkor runt om i världen. Känner du till denna märkning av varor? Ta reda på hur Fairtrade arbetar och vad som är deras grundläggande idé (www.fairtrade.se). Har Fairtrade någon produkt från Burkina Faso, Nicaragua och/eller Bangladesh? Finns det någon kritik mot Fairtrade? Vilken i sådana fall? Finns det exempel på andra liknande organisationer? Hur arbetar de? Vilka likheter och skillnader kan du se mellan organisationerna?

F) Hunger i Sverige – Finns det?

Hunger och fattigdom brukar oftast kopplas till utvecklingsländer men hur ser det ut i de rikare länderna i världen? Finns det hunger och fattigdom i Sverige?

Del 1:

Uppgiften är just detta, att ta reda på om det finns hunger i Sverige och i så fall vilka det är som är hungriga, vad det beror på och vad som görs eller bör göras för att stoppa det. Fundera på skillnader och likheter mellan att vara fattig i Sverige och fattig i ett fattigt land. Uppgiften kan göras individuellt, i par eller i grupp och redovisas muntligt eller skriftligt.

Del 2:

Välj en frivilligorganisation i Sverige som arbetar kring frågor om fattigdom och hunger. Ta reda på vilken värdegrund organisationen vilar på (är den t ex religiös eller finns andra specifika värderingar i botten för organisationen?), hur organisationen arbetar med frågorna samt hur den finansierar sitt arbete.

Om arbetet redovisas muntligt inför gruppen eller om det finns möjlighet att ta del av varandras uppgifter kan det vara intressant att som avslutning låta alla välja en frivilligorganisation som de tycker är intressant och motivera varför.